

TUPROQSHUNOSLIK YO'NALISHIDAGI FANLARDAN LABORATORIYA VA AMALIY MASHG'ULOTLARNI O'TISHDA O'QITISHNING ZAMONAVIY USHLUBLARIDAN FOYDALANISH

KARIMOVA GULHAYO HUSENOVNA

Buxoro Davlat Universiteti

magistratura bo'limi 70530904 -Tuproqshunoslik mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

ANNOSTATSIYA:Bugungi kunda mamlakatimiz xalq xo'jaligining turli sohalari, jumladan, tuproqshunoslik sohasi rivojini yangi innovatsion yo'nalishlar, amaliy mashg'ulotlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi.

Kalit so'zlar:tuproq,laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarni,zamonaviy uslublar.

Tuproqshunoslik sohasida innovatsion yechimlarning qo'llanilishi, birinchi navbatda, qishloq xo'jaligi tarmog'ining asosiy bo'g'ini bo'lgan tuproqlardan samarali foydalanish, unumdorligini saqlash va oshirish, ularni sog'lomlashtirish, qishloq xo'jaligi yer egalari tezkor va sifatli xizmat ko'rsatishga qaratilgan. Prezidentimizning 1-aprel kuni qabul qilgan “Ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish to'g'risida”gi farmonida ham ushbu yo'nalishga alohida e'tibor qaratildi.

Unda Innovatsion rivojlanish vazirligining 2021-2022-yillardagi ustuvor faoliyat yo'nalishlaridan biri etib tuproq unumdorligini oshirish sohasida tuproqlarning agrokimyoviy, kimyoviy, fizik-kimyoviy hamda ekologik-meliorativ holatini kompleks monitoring qilish tizimi, resurstejamkor sug'orish va o'g'itlantirish agrotekhnologiyalarini yaratish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berishning belgilanishi sohada hal etilishi lozim bo'lgan masalalar borligini ko'rsatadi. Bunda hududlarda mobil laboratoriyalar tarmog'ini tashkil etib, tuproqlarning holatini diagnostika qilish hamda unumdorligini oshirish ayniqsa, bajarilishi zarur bo'lgan vazifalardan hisoblanadi.

Oxirgi yillarda tuproq unumdorligini saqlash, oshirish va ularni muhofaza qilish borasida Tuproqshunoslik va agrokimyo ilmiy-tadqiqot institutida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, jahondagi asosiy ekologik muammolardan bo'lgan global iqlim o'zgarishi sharoiti hamda saholanish natijasida Orol dengizining qurishi oqibatida yurtimizning janubiy hududlarida yuzaga kelgan noxush sharoitlarni o'rganish, ularning oqibatlarini bartaraf etish borasida tadqiqotlar olib borildi. Bu izlanishlar samarasida iqlim o'zgarishi va dengiz qurishining atrof-muhitga yetkazayotgan salbiy ta'sirini kamaytirish, shuningdek, biotizimlarning adaptatsiya jarayonlarini muayyanlashtirish, Orol bo'yi tuproq resurslaridan samarali foydalanishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishga ilmiy asos yaratildi.

Ammo sohada muammolar ham yetarli. Ulardan biri respublikadagi tuproqlarning sho'rlanishi bo'lib, hozirgi kunga kelib mamlakatimizning deyarli 47 foiz maydoni turli darajada sho'rlanishga uchragan. Bunday tuproqlarning meliorativ holatini yaxshilash borasida institut olimlari tomonidan amalga oshirilgan bir qator ishlar natijasida Sirdaryo viloyati bo'z-o'tloqi va o'tloqi tuproqlarining “Tuproq sho'rlanishi kartogrammasi” tuzildi. Ushbu kartogrammalar bilan birga tuproq-geografik xamda tuproq-meliorativ rayonlashtirish ma'lumotlari qayta tahlil qilindi. Ular asosida respublikaning turli litologik-geomorfologik, gidrogeologik, tuproq-iqlim, inson-xo'jalik sharoitlaridagi sug'oriladigan tuproqlarda optimal meliorativ rejimlarni yaratish bo'yicha tabaqalashtirilgan sxemalar, taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ayni paytda hududlarda qishloq xo'jaligi ekinlarini optimal joylashtirish vazifasini bajaruvchi "Tuproq xossa-xususiyatlariga ko'ra ekinlarni joylashtirish dasturi" dasturiy ta'minoti tanlab olingan qishloq xo'jaligi ekinlari uchun tadbiq qilinmoqda. Belgilangan mezonlar asosida qishloq xo'jaligi ekinlarini optimal joylashtirishning miqdoriy va fazoviy xususiyatlari aniqlanib, tuproq xossa-xususiyatlariga ko'ra, dasturdan foydalanish bo'yicha qo'llanma ishlab chiqildi.

Bu sohada ilg'or texnologiyalarni keng joriy etishga bo'lgan talab ayniqsa, oxirgi yillarda ortib bormoqda. Buning natijasida Institutda yana bir innovatsion yangilik — "tuproq klinikasi" nomi ostida ishlab chiqarilayotgan mobil laboratoriyalar yaratildi. Qishloq xo'jaligi va Innovatsion rivojlanish vazirligi bilan hamkorlikda tayyorlangan mazkur mobil laboratoriyaning asosiy mohiyati yer egalariga dalaning o'zida tuproq holati, tuproqdagi oziqa moddalar balansi haqida ma'lumotlar berishdan iborat. Transport ichida tashkil etiladigan mobil laboratoriya zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlangan. Bugungi kunda mamlakatimiz qishloq xo'jaligida agroklasterning o'rni ortib borayotganiga guvoh bo'lyapmiz. Shu bois, Tuproqshunoslik va agrokimyo ilmiy-tadqiqot instituti mazkur agroklasterni bilan ham yaqindan hamkorliklarni yo'lga qo'ygan. Jarayonda Buxoro viloyati Peshku tumanidagi "Buxoro servis Agroklasterni" MCHJ, Qorovulbozor tumanidagi "Buxoro Agroklasterni zaminlari" MCHJ va Toshkent viloyati "TST Agro Cluster" MCHJ xorijiy agroklasterni bilan memorandumlar imzolani, ularda institut olimlari tomonidan klasterlarni yer maydonlarida tuproqlarning holati, ozuqa moddalari bilan ta'minlanganlik darajalarini aniqlash bo'yicha tadqiqotlarni o'tkazilmoqda. Olingan ma'lumotlarni asosida tuproqlarni unumdorligini oshirish va qishloq xo'jalik ekinlaridan yuqori hosil olish bo'yicha ilmiy maslahatlar berilyapti.

Tuproqshunoslik sohasidagi mavjud muammolar va yechimini kutayotgan masalalarni hal qilish maqsadida institut mutaxassislari tomonidan kelgusida mobil laboratoriyalar tizimi orqali tuproqlarning holatini diagnostika qilish hamda unumdorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berish, tuproqlarning sog'lomlik darajasini baholovchi tuproq-ekologik xaritalarni ishlab chiqish, sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tuproq resurslarini kompleks monitoring qilish va boshqarish tizimining informatsion ta'minotini yaratish, geoaxborot tizimi texnologiyalari yordamida tuproqlarni degradatsiyasini baholash va xaritalash hamda boshqa yo'nalishlarni bo'yicha tadqiqotlarni amalga oshirish rejalashtirilgan. Yuqorida keltirilgan innovatsion yechimlar, yo'nalishlarni, ishlanma hamda agrotexnologiyalar mamlakatimizning barcha viloyatlarida tuproq-ekologik sharoitlarini yaxshilash, qishloq xo'jaligi ekinlarini ilmiy asosda joylashtirish, tuproqlarni unumdorligini saqlash va qayta tiklash, yer kadastrini to'g'ri yuritish va er-suv resurslaridan samarali foydalanishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlarni ro'yxati:

1. Tuproqshunoslik kitobi
2. ziyonet
3. Tuproqshunoslik unumdorligi kitobi